

גיליון מס' 385 חג השבועות
תש"פ שנה שמינית

גליון זה יו"ל לזכות ולהצלחת
ידידינו החשוב
שיראה ברכה והצלחה
בכל הענינים

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

פנינים וענינים לחג השבועות

ניעורים בליל שבועות

כתב המג"א (אר"ח סי' תצ"ד) שמה שניעורים בליל שבועות הוא תיקון על מה שבזמן מתן תורה ישנו והיה הקב"ה צריך להקיצם. ולכאורה התיקון היה צריך "לקום בזמן", ולמה להיות ערים כל הלילה?

תשובה: בגמרא מבואר שיותר קל לא ללכת לישון מאשר לקום בבוקר מוקדם, כך אמרו במסכת יומא (כ"ב א') "שאני מיגנא ממיקם", ופירש רש"י: "נוח לו לאדם לנדד שינה מעיניו מליילך לישן עד סוף הלילה מלהיות עומד ממטותו בהשכמה שהיא תרומת הדשן", ולכן נהגו להיות נעורים (דרך שיחה).

ותערב לפניך עתירנו

אומרים תפילה זו רק בימים טובים, ולא בשבתות ראשי חודשים, כי זה נתקן בחו"ל שאין ברכת כהנים רק ברגל, ולפי שבזמן הבית היה ברכת כהנים בשעת הקרבן כדתנן (בתמיד ל', ב'), אנו מבקשין שתערב עתירנו כעולה וכקרבן.

ואף שאין מוזכר ענין נש"כ במטבע הנוסח של "ותערב", ברכה כעבודה כמו שכתב הרמב"ם (פרק ט"ו מתפילה הלכה ג'), מדכתיב לשרתו ולברך בשמו.

ותתן לי ולכל נפשות ביתי מזונותינו ופרנסתינו בריוח ולא בצמצום וכו' מתחת ידך הרחבה,

והנה אף שגם ביו"ט, כמו בשבת, לא הותר לבקש צרכיו, כאן מבקשים על הפרנסה, כי בשעת ברכת כהנים הוא זמנו.

ל"ג מידות

הנה ביום טוב אומרים קודם קריאת התורה ל"ג מידות של רחמים, והטעם כי בשלש רגלים נידונין כדתנן בראש השנה ט"ז, א' וצריכין רחמים. ומשום כך בשמחת תורה אין אומרים הל"ג מידות, שאינו יום דין כמו כל הרגלים. ונוהגים לומר ג' פעמים ל"ג מידת הרחמים, שיהא חזקה. (מחזור שי"ח שפתותינו)

ערב שבועות (תשס"ט)

רבינו נח ואמר שצריך כח כדי להיות ערים כל הלילה. באמצע קם רבינו והלך לארון הספרים לבדוק היכן אוהז [רמב"ם הלכות יו"ט פרק ו', שו"ע יו"ד ב' דף ל"א הלכות י"ן נסך, משנה ברורה חלק ד' דף קל"א], כדי שיזכור בלילה בבית הכנסת היכן להמשיך לימוד חובותיו [כי בדרך כלל לומד בביתו את כל ספרי לימודיו עם סימניה היכן אוהז, ורק בליל שבועות לומד בבית הכנסת]. והוסיף רבינו שנוהג קודם לסיים לימוד החובות היומיים, ורק אח"כ אומר 'תיקון' לאחר חצות הלילה, משום שיש ספק אם אפשר לומר קודם חצות תורה שבכתב.

(החובות)

ערוב תבשילין

שמעתי מרבינו שרצה להוציא ולסדר את ההלכות של עירוב תבשילין, אבל כיון שראה שתלמיד חכם אחר כבר סידר ספר על כך משך ידו מזה.

"טעמא דקרא" על מגילת רות

כל שנה בשבועות בסעודה אהה"צ מחדש רבינו חידוש על מגילת רות, ובשנה אחת דרש את כל מזמור "אשר חיל" על רות, ואמר שיש מדרש כזה (עי' מדרש זוטא רות ד' י"א). שנה אחרת פירש מה שנאמר על רות "אשת חיל", שלא מצינו שזה נאמר על אחרות, ופירש ע"פ הא דאיתא בכתובות ס"ב ב' נח נפשה דרבייתא אמר רבי ח"ו פסולא איכא, והכא נמי היה אפשר לומר דכיון דבועז מת מיד למחרת שמא יאמרו דאיכא בה פסול, ועל כן העיד עליה דאשת חיל היא (ועי' ב"טעמא דקרא" רות ד"ה כל אשר).

(הספרים)

מעניני המגילה

יעש ה' עמכם חסד וגו'

במד"ר פ"ב סי"ג א"ר זעירא מגלה זו אין בה לא טומאה ולא טהרה ולא איסור ולא היתר ולמה נכתבה ללמדך כמה שכר טוב לגומלי חסדים. וצ"ע דהלא כמה וכמה הלכות ילפינן ממגילת רות כמו קנין חליפין וגירות ויבום וברכת חתנים וגאולת שדה אחוזה וכו' (שו"ר בפירוש מהר"ד שהקשה כן ונשאר בצ"ע). אמנם הביאור הוא, דלא בשביל זה נתחברה המגילה אלא כדי ללמדך כמה שכר טוב לגומלי חסדים אולם לאחר שכבר נכתבה בודאי ילפינן ולמידין ממנה הרבה הלכות ודינים כמו שילפינן מכל התנ"ך.

בכל המגילה נזכר רות המואביה מואביה מלא ו' חוץ מהאחרון וגם את רות המאביה הוא חסר, ל"ל דכ"ז שבועז לא פסק מואבי ולא מואבית ה' מואביה מלא כמו כל בני מואב אבל אחר פסק דמואביות כשרות נעשה חסר שאין זה מואב גמור.

(טעמא דקרא)

וספרתם לכם

במ"ח קנינים התורה נקנית והאומר דָּבָר בְּשֵׁם אוֹמֵרו

שאלתי רבינו שליט"א בענין זה דהאומר דבר בשם אומר האם אדם שהראה לחבירו מראה מקום, כגון שציין לו ירושלמי וכדו' צריך ג"כ לומר בשם אומר שפלוגי הראה לו את דברי הירו'. ואמר לי רבינו שליט"א שחכם אחד הראה למרן החזו"א זצ"ל איזה מראה מקום אודות מש"כ בספרו, ונטל החזו"א את קולמוסו וכתב שו"ר וכו' ולא הביא שם המציין. והסברא בדבר משום שכעת הוא ראה המראה מקום בעצמו. ועי' בזה בספר אילת השחר עה"ת במדבר פרק ל"א פסוק כ"א.

ובאחד הפעמים שנכנסתי אצל מרן רה"י הגרב"ד פוברסקי שליט"א אמר לי שעובדא זו היתה עמו שציין למרן החזו"א אודות מש"כ בספרו במנחות שכן הוא בתוספתא, ומיד כתב החזו"א שו"ר בתוספתא. ועי' בזה בספר אעלה בתמר בדינים והלכות אות נ"ה.

עוד שאלתי למרן שליט"א דיש להסתפק אם גם בשומע סתירה מחברו וכגון ששאלו סתירה בש"ס והראהו ב' המקומות וכיבוצ' ז"ל ליכא דין לומר בשם אומר דהרי עתה ראה הוא ג"כ שני המקומות הסותרים. והשיב מרן שליט"א דבזה צריך לומר בשם אומר.

עוד שאלתי האם באופן שהשני לא פתח המ"מ שציין לו וסומך ע"ז שאמר לו זאת, גם באופן זה א"צ לומר בש"א או דוקא היכא שגם ה"ע ראה הדברים במקורם א"צ לומר בשם אומר. והשיב רבינו שליט"א דכיון שיכול לראות יתכן דכראה דמי.

וסיפר לי ידידי הגרמ"ש גרליץ שליט"א דהנה רבינו שליט"א בספר טעמא דקרא פר' בראשית עה"פ ואחות תובל קין נעמה דן בענין צואת ריה"ח ששם החתן וחמיו וכן כלה וחמותה לא יהיו שווין, והביא שם רשימת ראיות מבבלי וירושלמי שלא חשו להאי עניינא. וחלק מן המקורות הם מהגאון ר' ראובן מרגליות ז"ל בהערותיו מקור חסד שעל ספר חסידים. ושאל הגרמ"ש את רבינו שליט"א אם צריך להזכיר את שמו של הגר"ר מרגליות בספר, והאדימו פני רבינו בתמייה ואמר לו "ודאי להזכיר, וכי מה אתה רוצה שאתעטף בטלית שאינה שלי". (קניני חיים מהדורה חדשה מאת ידידינו הר"ג רבי יצחק אוהב ציון שליט"א)

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"ג, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

מגילת רות

ג, (י) [חסדך וגו' הראשון. דאתגיירת. (תרגום וע' רש"י)]
 ג, (יב) יש גואל קרוב ממני. טוב שמו וי"א פלוני אלמוני שמו (ר"ר פ"ו) והוא בן נחשון בן עמינדב (ב"ב צ"א א') וי"א שהוא אחיו של בועז הגדול ממנו (תנחומא בהר סי' ג' ע"ש ועי' ר"ר פ"ו).
 ג, (יד) ויאמר אל יודע. לבן ביתו אמר (רות רבה פ"ז) וי"א להקב"ה אמר (שם).
 ד, (ח) וישלוף נעלו. י"א של בעז וי"א של גואל (ב"מ מ"ז א'). וי"א נעלו ממש. וי"א בית ידו (תרגום וע' טעוד"ק)
 ד, (יג) ויקח בעז את רות. בעז בן פ' הי' ורות בת מ' (ר"ר פ"ו ב') וי"א בן ת' שנה הי' (ילקוט ריש ויחי שביום שנשאה מת כמ"ש בילקוט סוף רות ובמדרש הגדול ויחי א' בועז ועובד וישי חיה כל אחד מהן קרוב לחמש מאות שנה). וי"א בן ש'. (רש"י דה"י א', ב' י"א)
 (למכסה עתיק)

שפרנסוהו (תרגום) וי"א שויתרו לה כתובתיהן (ר"ר הנ"ל)
 א, (כא) אני מלאה הלכתי. שהלכה מעוברת (ר"ר סוף פ"ב).
 א, (כב) בתחלת קציר שעורים. הוא ערב פסח (תרגום) וי"א ט"ז בניסן (ר"ר פ"ד).
 ב, (א) [ושמו בועז. אחי אביה של נעמי (ר"ר ה' י') וי"א אחי אלימלך (שם ו' ג') וי"א בן אחי אביה (ב"ב צ"א הובא ברש"י רות ב' א').]
 ב, (ה) הנצב על הקוצרים. על מ"ב קוצרים (ר"ר פ"ד).
 ב, (כג) עד כלות קציר השעורים וקציר החטים. ג' חדשים (ר"ר פ"ה והוא עד ט"ז תמוז לפי הנ"ל).
 ג, (ג) ושמת שמלותיך עליך. אלו בגדי שבת (שבת ק"ג ב').
 ג, (ח) ויהי בחצי הלילה. ליל פסח הי' (רוקח על רות ותוס' השלם בא פ' ויהי בחצי הלילה וצ"ע).
 א, (א) ויהי בימי שפוט השופטים. זה דבורה וברק ויעל וי"א זה שמגר ואהוד (ר"ר פ"א).
 א, (ב) אלימלך ושם אשתו נעמי. בני נחשון בן עמינדב (ב"ב צ"א א') וי"א אלימלך בן שלמון הי' (ר"ר פ"ו).
 א, (ד) וימת אלימלך וגו' וימותו גם שניהם. שלשתן ברעב מתו (תוספתא ע"ז פ"ה ה"ב).
 א, (ד) ערפה ורות. בנות עגלון מלך מואב (תרגום ור"ר פ"ב) וי"א בת בנו (הוריות י' ב'). [ועי' בניזיר כ"ג ע"ב ובתוס' שם דהכוונה להרבה דורות].
 א, (ו) כי שמעה בשדה מואב. מהרוכלין (רות רבה) וי"א ממלאך (תרגום).
 א, (ז) ותלכנה בדרך. מ' פסיעות וי"א ד' מילין (ר"ר פ"ב) והלכו ביר"ט (שם).
 א, (ח) [כאשר עשיתם אם המתים. שלא התחתנו אחר מיתתן. (תרגום) וי"א שעשו להן תכריכין (ר"ר ב', י"ג) ועמדי.

ענין הלימוד בליל שבועות

ג' סיון תשנ"ה. אברך שואל, כבר כמה שנים כאשר לומד בליל שבועות העיניים נעצמות ואיכות הלימוד גרועה מאד, ולעומת זאת אם יש בלילה ילמד ביום לימוד חזק באיכות מרובה מה יעשה? עער זאל זאך אויס שלאפן לפני הלילה = שינוח כראוי וישן קודם הלילה, וילמד בלילה.

הייתי חושב שזה מעשה שטן. ומה יהיה אם יגיע ליל שבועות ורואה שקשה לו הלימוד?

הדבר הזה הוא מנהג ישראל שמוזכר בזהר. לכן, שילמד בלילה ואחר כך יחזור על לימודו מה שלמד בלילה.

החז"ר למד רוב הלילה בשבועות אך לא כולו. כי לא יכול היה אחרת.

הוא עובדה שנכנסתי לחז"א ושאלתי האם לומר תיקון בליל שבועות, הוא אמר לי אתה יכול לומר תיקון. ואח"כ נכנס רבי מאיר גרינמן [בנערותו] ושאלו אם ללמוד או לומר תיקון ואמר לו - אתה יכול ללמוד. ולא הבנתי מדוע לי ענה אחרת. ושוב חשבתי שזה פשוט, הוא הכיר את שנינו וידע שאני רגיל לומר תיקון [וידע כי אבי נוהג לומר] ואם אני שואל האם לומר תיקון פירושו שאני חושש שאפשר שאני עושה שלא בסדר וצריך ללמוד, ועל זה תשובתו שאני יכול לומר תיקון, כי אבא היה אומר תיקון. ולגבי ר' מאיר ידע שהוא לומד, וכאשר הוא שואל האם ללמוד פירושו האם מתנהג נכון ושלא טוב עושה וצריך לומר תיקון, ועל כך תשובתו הייתה שאם אתה לומד זה טוב ותמשיך ללמוד.

בהזדמנות אחרת אמר רבנו בנוסח דלהלן: אני שאלתי את לומד או לומר תיקון.

ואמר לי: תקון. ר' מאיר שאלו כה"ל, ואמר: ללמוד. ופשוט, כי כל אחד יעשה מה שאביו עושה.

ענייני שמחת יום טוב

קנה לאשתו כלי מטה צבעונין, האם יוצא על ידי זה מצות שמחת יו"ט, דאפשר שקיום המצוה רק בבגדי צבעונין כלשון הגמרא. אם נהנית מכך - גם זה סגי.

מה עדיף, הידור במצוה שבזמן הזה הוא מדרבנן (כמו אתרוג בשאר הימים) או הידור בבגדי צבעוניים לאשתו שהיא מצוה מהתורה? בגדי צבעוניים היינו רק כשהיא רוצה.

כשלאשה יש את הכסף וכל השנה יכולה לקנות מה שתצצה, בכך שהיא יכולה לקנות מתקיים בזה המצוה. ומסתמא סגי בדבר מועט. הג"ר אריה לוי זצ"ל סיפר, כי בחג סוכות אחד הרב מטעפליק זצ"ל, ראה יהודי ת"ח גדול שהיה עני מרוד, שהגיע לבית הכנסת עם אתרוג יפה ומהודר ביותר. הרב מטעפליק ניגש אל אותו ת"ח ושאלו: ובגד לאשתך הרבנית קנית לכבוד החג? הרי זו מ"ע מן התורה, והיא לא יכולה לצאת בזה על ידי בגד של חברתה, ואילו אתה יכול לקנות אתרוג פשוט ולצאת בדין "הדר" עם אתרוג של חברך. האשה יכולה למחול על הבגד, מה גם שלבגדי צבעוניים אין שיעור, ובקונה לה דבר מה יוצא יד"ח אם האשה שמחה בו, משא"כ אתרוג שכל דרגת הידור נוספת - הוא טפי יותר קיום מצוה בהידור.

בפרק כ"א בספר האמונה והבטחון לרמב"ן כתב, מדוע במוצאי יו"ט אין מריחים בשמים על שהולכת הנשמה (ויש אומרים שביו"ט אין נשמה יתרה) והרמב"ן כתב כי יש נשמה יתרה אלא שהיא לא מסתלקת מיום טוב לחול המועד, ולא מיום טוב לחול.

וצ"ב וכי יו"ט יותר משבת? היא הנותנת, כיון ששבת הנשמה יתרה היא אלימא וחזקה זה סתירה לחול ומיד בחול מסתלקת, משא"כ דיו"ט לא אלימא ואין היא סתירה כ"כ לחול.

שמעתי מרבנו, חציו לכם פירוש לגוף וחציו לכם לנשמה, ואם כן גם מי שלימוד התורה נעים אצלו כמו ענייני העולם הזה אין לימוד התורה נכלל בחציו לכם.

הערות ששמעתי מרבנו בחג השבועות תשס"ח

א. מה שכתב הרמ"א אבהע"ז סי' כ"ח ס"ז שאורח יכול לקדש אשה עם האוכל שהביאו לו שזה שלו, מהו אם סיים לאכול והותר, יש ראייה שזה גם שלו, ממגילת רות פ"ב י"ח "ותתן לה את אשר הותירה משבעה" ולא כתוב שביקשה רשות.

ב. רות א' - י"ז כי המות יפריד ביני ובינך, עפ"י מש"כ בשל"ה מס' שבועות דף מ: בהגה"ה שבתפילת קל מלא רחמים יש לומר מעל כנפי השכינה והאומר תחת כנפי השכינה טוב שתיקוּתם מדיברם, כי הגרים נשמתם תחת כנפי השכינה, אבל בני"י על כנפי השכינה ע"כ. וזהו "כי המות יפריד" כי אז נפרדו דרכינו.

ע"כ. וזהו "כי המות יפריד" כי אז נפרדו דרכינו. (כל משאלותיך)

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🏠 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדדים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובהיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדדים פלוס 03-7630585 - שלוחה - 1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה - 4310